

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Наукове товариство студентів, аспірантів,
докторантів і молодих вчених СумДУ

ПЕРШИЙ КРОК У НАУКУ

Матеріали
ІХ студентської конференції
(Суми, 25 лютого 2018 року)

Суми
Сумський державний університет
2018

ТОПОНІМИ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ «ПРАПОРНОСЦІ»)

Сапожник О.О., Придністровський державний університет
ім. Т.Г. Шевченка, 203 група

Дослідження присвячене вивченню топоніміки як одного з найактуальніших лінгвістичних явищ у сучасному мовознавстві. Топоніміка – розділ ономастики, що вивчає походження, значення та функціонування топонімів (власні назви географічних об'єктів). Осягнути в повній мірі складну творчу спадщину О. Гончара, яку він прагне ідейно та естетично гармонізувати, неможливо без проникнення у внутрішню структуру його творів – мову. Об'єктом дослідження став роман «Прапорносії». Предметом нашого дослідження є топоніміка у творчості О.Гончара.

Серед вчених, які займалися вивченням питань топоніміки слід відзначити А.Суперанську, А.Білецького, М.Карпенко.

Одним із перших авторів лексико-семантичної класифікації був П.Полянський та А.Суперанська, які диференціювали місцеві назви на дві основні групи.

Першою групою є топоніми фізико-географічні: 1) ороніми – назви елементів рельєфу, гір: *Альпи, Карпати, Ельбрус, Гелерт*. Наприклад: *...стоять мовчки темносині **Карпати**...*[2; 9]; 2) гідроніми – назви водних об'єктів *Волга, Дунай, Дніпро, Дністер, Веленце*. Наприклад: *Частини з'єдналися в районі озера **Веленце** з «задунайцями»* [2; 102]...

Другою групою є топоніми суспільно-культурні: 1) ойконіми – назви поселень, міст, серед яких зустрічаються румунські міста – *Бухарест, Букарешт* та придністровські *Бендери, Рибниця*. Наприклад: *Ішли...молдаванин з **Рибниці** Булацелов і Шовкун;* [2; 52]; 2) хороніми – назви країн і областей, районів: *Україна, Беларусь, Чехія, Угорщина*. Наприклад: *Перед очима розгортався типовий для **Угорщини** хвилястий степовий ландшафт...* [2; 99]; 3) урбаноніми – назви міських об'єктів, шляхів, вулиць – *Спаська вежа, Ермітаж, Будапештське шосе*. Наприклад: *Щоб вийти на **Будапештське шосе**, полк мусив з артилерією й обозами перетнути близько десяти*

кілометрів осінньої розбухлої трясовини [2; 100]. Ця група називає споруди оборонних, навчальних закладів, мостів.

У творі «Прапороносці» було виявлено і деякі структурні особливості топонімів: 1) префікс *при-* вказує на приєднання, розташування населеного пункту поблизу чогось (*Прилужне, Прислuch*); 2) префікс *ви-* здебільшого надає топоніму відтінку руху (*Вихватнівці, Вихилівка*); 3) *за-* означає розташування за якоюсь межею (*Завалля, Залуччя*); 4) *на-* вказує характер поверхні або місця (*Нагоряни*); 5) суфікс *-ів, -ова, -ськ-, -ин* – на приналежність якоїсь особи до заснування поселення: *Вацлавське наместя, Карлов міст, Нові Замки*. Часто топоніми утворювалися шляхом поєднання прикметника з іменником, наприклад *Нові Замки, Банська Бистриця*; 6) суфікс *-ще* вказує на збірність поняття або місця – *Кіровоградщина, Чернігівщина*; 7) назвам хуторів властивий зменшувальний суфікс *-ка*, якому може передувати а може й не передувати прислівний суфікс *-ів, -їв* (*Ставки, Смотричівка*). Наприклад: *За дві доби полк з боями пройшов від Грону до Нітри і форсував її в містечку Нові Замки* [2; 135]. Поодинокими прикладами представлені топоніми атрибутивного походження, такі як село *Сухеньке*. Наприклад: *У нас в степу річки ніякої нема. І село зветься Сухеньке* [2; 105].

Наявні і фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом, дещо трансформовані – *пройти Крим, Рим, і будапештські труби*.

У романах Олеса Гончара можна знайти багато прикладів того, як топоніми, семантизуючись, стають уособленням рідної землі, держави, символом таланту й непокірного духу українського народу. Топоніміку через це називають мовою землі, їй довірили зберігати пам'ять про себе минулі епохи, зниклі народи і культури.

1. Бондар О. І., Сучасна українська мова/ Навч.посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
2. Гончар О. Прапороносці. Твори в 4 томах. Т.3. – К.: ВЦ «Державне видавництво художньої літератури», 1959. – 462 с.

Науковий керівник: викладач Н. В. Пазіна